

KARAOŞMANOĞLU, Yakup Kadri

rında gizli olanı yakalamaya çalışan bir romancı tavrı vardır.

Monografiler. Yakup Kadri'nin *Ahmed Haşim'i* (Ankara 1934) aynı edebî zümre (Fecr-i Âtî) içinde yer aldığı bir edibi, *Atatürk* ise (İstanbul 1946) uzun müddet yakınında bulunduğu, ilke ve inkılâplarını samimiyetle savunduğu bir devlet adamını hâtıraları çerçevesinde anlatması bakımından önemlidir. Yazarın bunlardan başka *Kadınlık ve Kadınlarımız* ile (1923) *Seçme Yazılar* (1928, F. Rıfka Atay ve R. Eşref Ünaydın ile) adlı iki eseri daha vardır. Yakup Kadri'nin kitap halindeki eserleri Atilla Özkırımlı (iki cildi Niyazi Akı) tarafından çeşitli notlar, açıklamalar ve bazı değerlendirmelerle birlikte genel bibliyografya eklenerek yeniden yayımlanmıştır. Ayrıca kitaplarına girmemiş pek çok yazısı mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Tietze, "Karaosmanoğlu Y. Kadri", *DOL*, III, 99; İsmail Hikmet Ertaş, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1926, III, 29-37; Hasan Âli Yücel, *Edebiyat Tarihimizden*, Ankara 1957, s. 1-8, 44-47, 76-85; Niyazi Akı, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Eser-Fikir-Üslup*, İstanbul 1960; Mustafa Baydar, *Edebiyatçılarımız Ne Diyolar*, İstanbul 1960, s. 102-106; Aytekin Yakar, *Türk Romanında Millî Mücadele*, Ankara 1973, s. 114-117; Yaşar Nabi Nayır, *Dükkü ve Bugünkü Edebiyatçılarımız Konuşuyor*, İstanbul 1976, s. 7-13; Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri: 1860-1923*, Ankara 1979, I, 164, 178-180; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1979, II, 1201-1205; A. Ferhan Oğuzkan, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul 1979, s. 3-28; Fethi Naci, *100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, İstanbul 1981, s. 52-58, 93-96, 99-103, 141-144, 202-209; Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul 1983, I, 151-169; Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman II: Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e: 1911-1922*, İstanbul 1987, s. 110-121, 130-149; Şerif Aktaş, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara 1987; a.m.f., "Yakup Kadri Karaosmanoğlu", *Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul 1992, XII, 166-172; *Doğumunun 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İstanbul 1989; Himmet Uç, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Şahıslar*, Erzurum 1990; İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1991, s. 94-119, 295-321, 474-493; a.m.f., "Karaosmanoğlu, Yakup Kadri", *TDEA*, V, 185-189; Ahmet Oktay, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı: 1923-1950*, Ankara 1993, s. 925-950; Bilâl N. Şimşir, *Bizim Diplomatlar*, Ankara 1996, s. 487-507; Necdet Bingöl, "Yakup Kadri'nin Beş Romanında Fransız Realist ve Natüralistlerinin Tesirleri", *DTCFD*, III/1 (1944), s. 9-20; G. E. Carreto, "Yakup Kadri (1887-1974)", *OM*, sy. 5-6 (1975), s. 193-195; Mehmet H. Doğan, "Türk Romanında Kurtuluş Savaşı", *TDL*, sy. 298 (1976), s. 7-40; Selim İleri, "Yaban Üzerine", a.e., sy. 298 (1976), s. 50-56; a.m.f., "Karaosmanoğlu, Yakup Kadri", *DBİst.A*, IV, 461-462; Kamil Yi-

ğit, "Tek Parti Yönetiminin Kuruluşunda Aydınların Rolü ve Yakup Kadri Örneği", *İzlenim*, sy. 1, İstanbul 1992, s. 88-91; Orhan Okay, "Türk Romanında Köy Gerçeği ve Yaban", *Yedi İklim*, sy. 67, İstanbul 1995, s. 5-10; Fethi Tevetoğlu, "Karaosmanoğlu, Yakup Kadri", *TA*, XXI, 308-309.

NAZİM H. POLAT

KARAOŞMANOĞULLARI

XVIII. yüzyılda
Batı Anadolu bölgesinde
etkili olan âyan ailesi.

Adını, Manisa'nın Akhisar ilçesine bağlı Yaya köyü (bugün Zeytinliova) halkından Kara Osman Ağa adlı bir sipahi emeklisinden alır. Kara Osman Ağa'nın babası Mehmed Çavuş'un da (ö. 1054/1644) Yaya köyü ve Manisa'da ikamet eden bir devlet görevlisi (kapıcıbaşı) olduğu belirtilir. Türkmen menşeli olarak kabul edilen Kara Osman Ağa, 1076'da (1666) III. Murad Camii evkafından Bahadırılı mukâtaası, 1087'de (1676) beytümâl-i âmme ve hâssa mukâtaası eminiğini aldı. 1098'de (1687) Aydın'da deftere kaydedilmemiş hıristiyan halkın cizyesini tesbitte görevlendirildi. Bu işler sayesinde servet ve güç sahibi haline geldi ve adı Manisa âyanı arasında geçmeye başladı. 1118'de (1706) öldüğünde arkasında bölgenin idaresinde önemli bir rol üstlenecek ve Karaosmanoğulları (Karaosmanzâdeler) diye anılacak güçlü bir aile bıraktı.

Ailenin Manisa ve yöresindeki şehir, kasaba ve köylere kadar nüfuzunu yaymasında Kara Osman Ağa'nın büyük oğlu Hacı Mustafa Ağa'nın önemli bir payı oldu. Babası gibi emniyet yapan Mustafa Ağa, İran seferi sırasında 1136'da (1724) bölgeden istenen develerin toplanması işiyle kendini gösterdi. 1730'da Manisa'nın serdengeçti ağası olarak Aydın yöresinden toplanan 1000 kişilik askerin kumandanlığına getirildi. İran seferlerinde gösterdiği başarılarla dikkat çekti. Manisa bölgesinde ün salmış eşkıyanın (Sarıbeyoğlu, Uzun İsmâil, Sıracalı Himmet) bertaraf edilmesinde önemli rol oynadı ve bu sayede 1156'da (1743) Saruhan sancağı mütesellimliğine getirildi. Aynı zamanda bulunduğu bölgede rakipsiz hale geldi. Ancak Turgutlu ve Manisa halkının yoğun şikâyetleri sonucunda 1168 Zilhiccesinde (Eylül 1755) görevinden alındı ve iki ay sonra idam edildi. Azil ve idam sebebi diğer âyanla olan çekişmesine, özellikle Saruhan sancağı mukâtaasını mâlikâne olarak üzerinde bulunduran, daha

sonra Anadolu ve Rumeli valiliklerine getirilip Mustafa Ağa'nın te'dibiyle görevlendirilen Yeğen Ali Paşa ve ortaklarıyla olan anlaşmazlıklarına bağlanır.

Mustafa Ağa'nın idamı ve mallarına el konulması ailenin nüfuzunu sarstıysa da büyük oğlu Atâullah, yeniden bölgede güç ve itibar kazanıp 1171'de (1758) Manisa mütesellimliğini elde etti. Üç yıl sonra mütesellimlikten azledilirse de Yaya köyüne yerleşerek bölgedeki idareciler üzerinde nüfuz ve etkisini sürdürdü. Bergama voyvodası Araboğlu ile olan mücadelesi büyük bir çatışmaya dönüştü, birçok köy yakıldı ve harap oldu. Bunun üzerine hakkında idam fermanı çıktı (Safer 1180/Temmuz 1766). Bu sırada Saruhan mütesellimliğinde bulunan kardeşi Ahmed Ağa da azledilmişti. 2000 kişilik kuvvetiyle Yaya köyüne kapanan Atâullah Ağa hükümet güçlerine karşı duramayıp kaçtı ve yolda öldüğü haberi merkeze ulaştı (Rebîulâhîr 1180/Eylül 1766). Kendisinin ve kardeşleri Hacı Ahmed Ağa ile Hacı Pulat Mehmed Ağa'nın bütün mallarına el konuldu. Bu sırada bunların birçok köyü iltizamları altında bulundurdıkları, ayrıca beş büyük çiftliğe sahip oldukları tesbit edildi.

Ailenin tekrar güç kazanması 1768 Osmanlı-Rus savaşından sonra oldu. Devletin savaşlar için bölgedeki mahallî kuvvetlere ihtiyaç duyması, öte yandan önemli bir ticaret merkezi olan İzmir'in korunması ve asayişinin temini için mahallî güçlerin devreye sokulmak istenmesi Karaosmanoğulları'nın yeniden dirilişini sağladı. Atâullah Ağa'nın kardeşi Hacı Ahmed Ağa 1769'da Sancakburnu muhafızlığıyla birlikte İzmir voyvodası oldu. Bir yıl sonra Tuna cephesinde bulunan orduya katılması istendi, 1185'te (1771) Şumnu'dan İzmir'e dönüşünde Sakız adası muhafızlığına getirildi, hizmetleri karşılığı iki yıl sonra Saruhan sancağı mütesellimliğine tayin edildi. Ahmed Ağa 1201'de (1787) Rusya'ya karşı açılan savaşa askerleriyle birlikte katıldı. 1793'te Yaya köyünde vefat etti. Onun Saruhan mütesellimliği sırasında Bergama, Turgutlu, Gelenbe, Aydın, İzmir gibi şehir ve kasabalarda muhasıllık, voyvodalık yapan ailenin diğer fertleri bölge ticaretinde önemli rol oynuyorlar, İzmir'deki Avrupalı tâcirlerle yakın iş ilişkisi içinde bulunuyorlardı. Manisa ve İzmir başta olmak üzere bölgedeki diğer kasabalarda aile fertlerine ait birçok hana rastlanması ticarî faaliyetteki fonksiyonlarının önemli bir işaretidir. Ayrıca ge-

niş çiftlikleriyle bölgenin en zengin toprak sahipleri arasında yer almaktaydılar.

Hacı Ahmed'in kardeşi Hacı Pulat Mehmed Ağa 1194'te (1780) Menemen, 1802'de Turgutlu voyvodasıydı. Hacı Ahmed'in yeğenleri ve Hacı Mustafa Ağa'nın kardeşi İbrâhim'in oğulları Ömer Ağa Bergama voyvodalığı, Hacı Mehmed Ağa da Saruhan mütesellimliği yapmıştı. Kara Mütesellim adıyla şöhret bulan Hacı Mehmed 1789'da kardeşiyle birlikte Osmanlı-Rus savaşına katıldı. 1794'te Uşak voyvodası Acemoğulları'nın tenkilinde başarı gösterdi ve bundan dolayı Saruhan mütesellimliğine ilâveten Aydın muhassıllığı da kendisine verildi, 1796'da ölünceye kadar bu görevleri sürdürdü. Hacı Ömer Ağa ise ailenin Bergama kolunun kurucusu olarak tanınır. Ömer Ağa Karesi mütesellimliğini de elde etti, ailenin nüfuzunu Kırkağaç taraflarına kadar yaydı. 1799-1800'de İskenderiye'de çıkan karışıklıkları yatıştırmak üzere 500 askerle Mısır'a gitti, böylece aile Mısır ile de bir irtibat kurdu. Osmanlı-Rus savaşının tekrar başlaması üzerine 1807'de Boğaz muhafızlığına getirildi. 1808'de İstanbul'da hükümetin âyanla yaptığı karşılıklı hakları tesbit eden toplantıya (sened-i ittifak) aileyi temsilen katıldı, 1809 Osmanlı-Rus savaşına 1500 askerle gitti ve 1812'de Bergama'da vefat etti. Onun oğlu Küçük Hüseyin Ağa 1813'te babasının yerine Bergama voyvodası oldu. Oğlu İbrâhim Nazif Ağa ise babasının vefatından sonra borçlarını ödemekte sıkıntı çektiğinden küçük kardeşiyle Mısır'a kaçtı.

Hacı Ahmed Ağa'nın oğlu Hacı Hüseyin Ağa, Hacı Mehmed Ağa'dan sonra Manisa mütesellimliğini ve Aydın muhassıllığını elde ederek aileye en parlak devrini yaşattı. Aynı zamanda müderris olan Hacı Hüseyin, 1793'te kapıcıbaşılık pâyesini aldıktan sonra 1796'da Manisa mütesellimi oldu. Askerî gücü sayesinde İzmir'i de kontrol altına aldığı, buradaki konsololarla iyi ilişkiler kurduğu belirtilir. Hacı Hüseyin, 1797-1798 yıllarında dağlı isyanları sebebiyle eşkıya takibiyle görevlendirildi. İstanbul'un îâşesi için bölgeden gerekli hububatı toplayıp gönderdi ve hizmetleri karşılığı merkezin takdirini kazandı. 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşları sırasında oldukça yaşlandığından yerine zaman zaman aynı aileden Küçük Mehmed Ağa tayin edildi. 1815'te kesin olarak mütesellimlikten azledildikten az sonra 1816 Martında vefat etti. Onun ölümünün ardından bir süre aileye Saruhan mütesellimliği verilmedi. Fakat hükümet, 1829'da Atçalı Kel Mehmed isyanını bastırmak için aileye yeniden Saruhan ve Aydın'ın idaresini vermek zorunda kaldı. Daha önce de mütesellim olan Küçük Mehmed Ağa Saruhan'a tayin edildi. Isparta, Bolu, Aydın voyvodalıklarında bulunan Hacı Mehmed Ağa oğlu Yetim Ahmed de isyanı bastırmakla görevlendirildi. Yetim Ahmed Ağa kazandığı başarılar üzerine Aydın muhassılı oldu. Küçük Mehmed Ağa ise 1833'e kadar Manisa mütesellimliğini sürdürdü. Aileden Hacı Eyüp Ağa 1830'da Yetim Ahmed Ağa yerine Aydın muhassılı oldu, 1833'te ise Manisa mütesellimliğine getirildi. Bu dönemlerde II. Mahmud'un âyanları tasfiye politikası sebebiyle ailenin gücü giderek azaldı ve mensupları birer devlet memuru haline getirildi. Nitekim Eyüp Ağa'ya mîrâhûr-ı evvelik pâyesi verildi ve 1839'da Manisa muhassılı oldu. 1842'ye kadar bu görevde kaldıktan sonra ertesi yıl Aydın kaymakamlığına getirildi ve 1845'te öldü. Eyüp Ağa'nın büyük kardeşi Yâkub Ağa'nın muhtelif devlet görevlerinde bulunduğu, vezirliğe yükseldiği ve çeşitli yerlerde valilik yaptığı bilinmektedir. Artık âyanlıkla bir ilgisi kalmayan aile fertlerinden Hacı Mehmed Sâdık Bey 1842'den itibaren Saruhan kaymakamı olarak görev yaptı ve 1862'de vefat etti. Aileden Hâlid Paşa'nın Yunan işgali sırasında topladığı kuvvetlerle direndiği, ancak 1919 Haziranında öldüğü bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde aile fertleri arasında yazar, ekonomist ve politikacı-

Karaosmanoğlu Hacı Mustafa Ağa Camii – Zeytinliova / Manisa

lar çıkmıştır. Bunların içinde en çok tanınanı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur.

150 yıl kadar Manisa ve yöresinde etkili olan aile, bölgenin gelişmesinde rol oynadığı gibi aile fertleri birçok hayır eseri inşa ettirmiştir. Aileye ait on cami, sekiz medrese, bir tekke, yirmi sekiz han, üç hamam, bir sıbyan mektebi, üç kütüphane, yirmi dört konak ve ev, yirmi dört çeşme, beş sebil, bir hastahanenin mevcut olduğu tesbit edilmiştir. Bunlar arasında Hacı Mustafa Ağa'nın Zeytinliova'da cami ve medresesi, İzmir, Manisa ve Turgutlu'da hanları, Manisa'da sıbyan mektebi; Abdullah Ağa'nın Kırkağaç'ta cami ve hanları; Hacı Mehmed Ağa'nın Manisa'daki Mütesellim Camii ve Medresesi; Hacı Osman Ağa'nın medrese, han, kütüphanesi; Hacı Pulat Mehmed Ağa'nın Manisa'da hanları, konağı, çeşme ve çeşitli köprüleri; Hacı Hüseyin Ağa'nın Manisa'da medresesi, İzmir'de Fevzipaşa caddesi üzerinde, Zeytinliova ve Kırkağaç'ta hanları, Manisa'da Murâdiye Camii avlusunda kütüphanesi, Kırkağaç'ta çeşmeleri; Nazif Ağa'nın Bergama'da Yenicami ve Medresesi, Süleymanlı köyünde camisi; Yetim Ahmed'in Manisa'da camisi; Mehmed Ağa'nın Kayalık'ta camisi, Kırkağaç, Gelenbe'de medresesi, çeşmeleri, köprüleri; Hacı Eyüp Ağa'nın Manisa'daki kütüphanesi sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Osman Bayatlı, *Kara Osmanoğullarından Hacı Ömer oğlu Mehmed Ağa Vakfı*, İzmir 1957; İnci Kuyulu, *Kara Osman-oğlu Ailesine Ait Mimari Eserler*, Ankara 1992; Y. Nagata, *Tarihte Ayanlar: Karaosmanoğulları Üzerinde Bir İnceleme*, Ankara 1997; M. Çağatay Uluçay, "Karaosmanoğulları'na Ait Bazı Vesikalar", *TV*, II/9 (1942), s. 193-207; II/10 (1942), s. 300-308; II/12 (1943), s. 434-440; III/14 (1944), s. 117-126; Münir Aktepe, "Manisa Ayanlarından Kara Osmanoğlu Mustafa Ağa ve Üç Vakfiyesi Hakkında Bir Araştırma", *VD*, IX (1971), s. 367-

Karaosmanoğlu Hacı Hüseyin Ağa tarafından inşa ettirilen Murâdiye Camii avlusundaki kütüphane – Manisa

383; a.mlf., "Kara Osmanoğlu Hacı Osman Ağa'ya Ait İki Vakfiye", a.e., X (1973), s. 161-175; a.mlf., "Kara Osmanoğlu Mehmed Ağa b. Hacı Ömer Ağa", a.e., XI (1977), s. 57-66; G. Veinstein, "Ayan de la region d'Izmir et commerce du levant", *EB*, XII/3 (1976), s. 71-83; C. Orhonlu, "Kara ʿOthmān-Oghli", *EJ*² (Ing.), IV, 592-594.

YUZO NAGATA

KARAPAPAKLAR

Türkiye, Azerbaycan
ve İran'da yaşamakta olan
bir Türk topluluğu.

Karapapak, Karapapah, Borçalı ve Terakime / Terekeme gibi çeşitli isimlerle anılan bu topluluk başlarına siyah kuzu derisinden serpuş giydikleri için bu adı almışlardır. Karapapaklar, Şah İsmail'in babası Şeyh Haydar'ın müridlerine giydiği, on iki imamın adı yazılı on iki dilimli "taç" adlı kızıl kavukları reddederek Sünnîlik'lerini belirtmek üzere ısrarla "kara papak" giymişlerdir. Özbekistan'ın Karakalpak Özerk Cumhuriyeti'nde yaşamakta olan Karakalpaklar'la akrabadırlar. Bu iki grubun Kuman / Kıpçak ve Bulgar / Hazar Türkleri'nin bakiyeleri olduğu ve Karapapaklar'ın Hazar kağanlarına kız veren en itibarlı Kıpçak boylarından birini teşkil ettiği ileri sürülmektedir (Kırzioğlu, *Osmanlılar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi: 1451-1590*, s. 467). Karapapaklar, muhtemelen asıl vatanları olan Orta Asya'dan göç ederek Kafkasya'nın Daryal ve Derbend boğazlarından geçip Gürcistan'a gelmişler ve daha sonraki yıllarda bölgeye yayılmışlardır. Kafkasya bölgesinin Osmanlı Devleti tarafından fethi sırasında çoğu zaman Türkler'in yanında yer almışlardır.

Karapapaklar, 1828 Türkmençay Antlaşması'ndan sonra yurtlarını terkederek Türkiye ve İran'a göçmüşlerdir. Azerbaycan genel valisi Abbas Mirza zamanında İran'a göç ettirilen 800 Karapapak ailesine Sulduz bölgesi tımar olarak verilmiştir. Bu bölgeye gelen Karapapak şubeleri şunlardır: Tarkavün, Saral, Araplı, Can-Ahmedli, Çaharlı ve Ulaçlı. Esas şube hanların mensup olduğu Tarkavün'dür. Karapapaklar'ı Sulduz'a getirerek burada aşireti kuran Mehdi Han Borçalı da Tarkavün boyundandır. 1908-1912 yıllarında Türk hâkimiyetine geçen bölge I. Dünya Savaşı sırasında bazan Türk, bazan da Rus idaresine geçmiş, 1919'da Ruslar'ın çekilmesinin ardından eskisi gibi İran'a kalmıştır. Sayıları bugün yaklaşık 50.000

civarında olduğu tahmin edilen İran Karapapakları Anadolu'dakilerden farklı olarak hâlâ aşiret hayatı sürmektedir. Konuştukları lehçe Âzerî Türkçesi'nin bir ağızıdır. Sultan Alparslan döneminde (1064) İslâm dinini kabul eden Karapapaklar'dan İran'da yaşayanların çoğunluğu Şii, Türkiye'dekiler Sünnî'dir.

Azerbaycan'daki Karapapaklar daha ziyade Aras nehri civarına yerleşmişlerdir. 1926 Sovyet nüfus sayımında ayrı grup olarak (6316 kişi) kaydedilmelerine rağmen sonraları Âzerîler'le birlikte zikredilmişlerdir. Sayıları İran'da 30.000, Türkiye'de 50.000 civarında tahmin edilmekteydi. Günümüzde Karapapaklar'ın nüfusu hakkında kesin bir rakam vermek zordur. Çünkü her üç ülkede yapılan nüfus sayımlarında ayrı birer halk olarak belirtilmemektedir.

Osmanlı Devleti zamanında Kars'a yerleştirilen Karapapaklar, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın kumandası altında büyük yararlıklar göstermişlerdir. Gazi Ahmed Muhtar Paşa *Sergüzeşt-i Hayâtım* adlı eserinde onların bu savaştaki kahramanlıklarından övgüyle söz eder. Özellikle reisleri Mihr Ali Bey'in kahramanlıkları şairleri tarafından destanlaştırılmıştır. Ancak Kars'ın Ruslar tarafından işgali üzerine I. Dünya Savaşı sırasında Karapapaklar yeniden göç etmişler ve Sivas, Tokat, Amasya gibi vilâyetlere yayılmışlardır. Günümüzde bu şehirlerin dışında Kars, Ağrı, Muş ve Erzurum'da yaşamakta olan Karapapaklar aşiret özelliklerini kaybederek yerli halkla kaynaşmışlardır. Ziraat, halıcılık, hayvancılık gibi işlerle uğraşmakta ve göçebelikten kalma bazı inançlar bugün de varlığını korumaktadır.

1883 yılında Ruslar tarafından yapılan nüfus sayımına göre Kars bölgesinde 21.652 Karapapak yaşıyordu ve bunların 11.721'i Sünnî, 9931'i de Şii idi. 1897'deki Rus sayımına göre ise bu sayı 29.879'a, 1910'da 39.000'e çıkmıştı. Bunlar Kars kazasında altmış üç, Ardahan'da yirmi dokuz ve Kağızman'da yedi köyde yaşıyorlardı. 1926'da Rusya'da yaşayanların sayısı 6316'ya düştü. 1979 nüfus sayımına göre eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ne bağlı Gürcistan ve Ermenistan'da 5000 civarında Karapapak bulunuyordu. Ancak bunlar bölgedeki Ahıska / Mesket, Meshi, Türkmen ve Hemşin gibi diğer Türk gruplarıyla birlikte II. Dünya Savaşı sırasında Orta Asya

ve Sibiry'a'ya sürüldü. Karapapaklar'ın savaştan sonraki âkibetleriyle ilgili bilgi yoktur. Ermenistan'da yaşayanlar Karabağ savaşının ardından muhtemelen Azerbaycan'a göç etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Fahrettin Kırzioğlu, *Karapapaklar*, Erzurum 1972; a.mlf., *Osmanlılar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi: 1451-1590*, Ankara 1993, bk. İndeks (Borçalı, Terekeme); Ahmed Caferoğlu - Talip Yücel, "Karapapahlar", *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara 1976, s. 1118; Shirin Akiner, *Sovyet Müslümanları* (trc. Tufan Buzpınar - Ahmet Mutu), İstanbul 1995, s. 216-217; Yaşar Kalafat, "Karapapak Türklerinde Halk İnançları", *TK*, XXXVII/143 (1999), s. 160-164; Mirza Bala, "Karapapak", *İA*, VI, 330-331; V. Minorosky, "Sulduz", a.e., XI, 11; W. Barthold - [R. Wixman], "Karapapak", *EJ*² (Ing.), III, 627; Ahmed Caferoğlu, "Karapapaklar", *TA*, XXI, 309.

İSMAİL TÜRKÖĞLU

KARAPINAR

Konya iline bağlı bir ilçe merkezi.

İç Anadolu bölgesinde Konya ovasının güneydoğusunda kurulmuştur. Kasabanın antik bir yerleşme yeri üzerinde bulunduğu, eski adının Barata veya daha kuvvetli bir ihtimal Hyde olduğu ileri sürülür. Son yapılan çalışmalarda Karapınar'ın içindeki Alitepesi höyüğü'nün Hyde antik kentinin merkezi olduğu kabul edilmektedir. Alitepesi höyüğü'nden toplanan seramikler üzerindeki incelemeler de burada şehirciliğin İlkçağ sonlarına kadar indiğini gösterir. Bu bilgilerden hareketle Karapınar'ın çok önceki asırlarda terk edilmiş antik kentin kenarında kurulmuş olduğu söylenebilir. Zamanla iskân sahası genişleyince Alitepesi kasabanın içinde kalmıştır. Bir kasaba halini aldığı Osmanlı döneminde II. Selim'in burada yaptırdığı külliyyeden dolayı Sultâniye adıyla da anılmış, ancak halk arasında yakınındaki pınardan gelen Karapınar adı unutulmuş, ve zamanla Sultâniye'nin yerini almıştır. 1903'te Sultâniye adı tekrar resmen kabul edilmiş ve yazışmalarda 1934'e kadar bu ad kullanılmışsa da 1934'te alınan bir kararla kasabanın adı Karapınar'a çevrilmiştir.

Karapınar, muhtemelen çetin tabii şartları ve su problemi yüzünden antik dönem sonrasında uzun bir süre iskân sahası olarak kullanılmadı. Bir yerleşim birimi şeklinde ortaya çıkması XVI. yüzyıl başlarında Osmanlı döneminde. Bunda, Konya ovasının hemen başlangıç kısmında önemli bir yol üzerinde bulunması